

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibus, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Ivlii Et Avgvsti

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10261

De S. Afra martyre, eiusque sociabus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77405](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77405)

bus & commilitonibus suis, indicauit eis propè adesse suum è vita decessum, cun-
 dosque his compellauit sermonibus: Fratres charissimi, confirmate Ecclesiam in fi-
 de Christi, conseruate fidem, pacem, vnitatem, spem, charitatem & religionem ca-
 tholicam: & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum vsque in finem. Deindè cum la-
 chrymis ita precatus est: Domine Deus, Pater Domini mei Iesu Christi, qui per spiri-
 tûs sancti gratiam omnes gentes in vnitae fidei congregasti, collige Ecclesiam tuam
 vinculo veræ fidei & Christianæ religionis. Libera eam à prauitate hæreticæ peruersi-
 tatis: custodi eam à scissura diabolicæ falsitatis. Domine Iesu Christe, fili Dei omni-
 potentis patris, defende & erue oues tuas de ore luporum, pro quibus sudisti preciosissi-
 mum sanguinem tuum.

Prædicit
 obitû suum.

Hac oratione finita, pariterque exhortatione fidissima, vir sanctus proprijs ma-
 nibus accepit corporis & sanguinis Domini sacramentum, ita dicens: Domine Iesu
 Christe mundi conditor & redemptor, qui es dux & illuminator animarum nostra-
 rum: obsecro te per mysterium sacratissimæ passionis & resurrectionis tuæ, vt suscipi-
 as animam meam, & perducas eam in regnum tuum, quod preparasti diligentibus
 te. His dictis, tradidit spiritum in manus Angelorum, ad Christum in paradysum per-
 ferendum. Corpus autem eius in Alpibus in ecclesia, quam ipse condiderat, huma-
 rum est. Post aliquantum verò temporis, consopita perfidia hæreticorum, à fidelibus
 Christianis Patauium translatum est, & in ecclesia beati Stephani protomartyris ho-
 norificè tumularum. Cumque multis temporibus claresceret locus ille signis & vir-
 tutibus, quas fecit per illum Deus, oblaræ sunt multæ visiones nostris temporibus vi-
 ris religiosi de corpore eius, ex diuina voluntate ad locum celebriorem transferen-
 do. Inuentum est ergò corpus sanctissimi viri inter duos muros basilicæ sancti Step-
 hani, & eleuatum cum magno tripudio & populorum conuentu à venerabilibus viris
 & religiosi Episcopis, collocatumque in maiori ecclesia ad sedem pontificis, vbi
 etiam nûm plurima fiunt miracula, quæ facit per illum Deus & Dominus noster Iesus
 Christus, qui in sanctis suis est mirabilis & gloriosus in secula seculorum, Amen. Cele-
 bratur autem festum eius in ecclesia Patauiensi cum primis solenniter & honorificè
 pridie Nonas Augusti, & sit ibi conuentus multorum hominum, quærentium auxili-
 um & defensionem ab illo: percipiuntque multi dignè postulantes, mentis & corpo-
 ris sospitatem per Christum Iesum Dominum nostrum.

Sub morte
 accipit Eu-
 charistiam.

Feliciter
 obdormit
 in Domino.

Inuentio cor-
 poris eius &
 translatio.

Festû eius.

HISTORIA S. AFRAE, ANTEA QUIDEM ME- RETRICIS, SED POSTEA SANCTISSIMAE MARTY- RIS, vt habetur in antiquis MS. libris, quibus suffragantur vetustissima Martyrologia. Stylum mutauit F. Laur. Surius in gratiam Lectoris, adiectis ad marginem capitibus.

AEVIENTE persecutione in Christianos, Narcissus
 Episcopus Augustam Vindelicorum venit profugus, &
 cum nesciret, quò diuerteret, ad meretricem Afram in-
 gressus est cum Felice Diacono suo. Illa videns hone-
 stos viros, sibi que persuadens, non nisi turpitudinis stu-
 dio ad se diuertisse, parat coenam & omnia, quæ pro mo-
 re cum tribus impudicis puellis suis apparare consueue-
 rat. Porrò Episcopus veniens ad sumendum cibum,
 primum orare cœpit & psallere. Tum Afra, quæ nun-
 quam ciufino di vel vidisset, vel audisset, stupefacta, inqui-
 suit quis esset: didicitque Episcopum Christianorum
 cum esse. Mox ad eius pedes aduoluta, dixit: Domine, mulier indigna sum, nec in
 hac vbe me potest vlla alia turpior inueniri. Narcissus Episcopus ait: Saluator noster
 ab impurissima tactus, inquinari non potuit. Illius enim sanctitas sordes omnes di-
 luit & expiauit, nec potuere sordes, Domini claritatem inquinare. Nec hoc mirum,
 quando splendor solis, in cloacas & lutulenta loca se diffundens, ipse in se incon-
 taminatus permanet. Et tu ergò filia suscipe lumen vitæ, lumen fidei, vt ab omni sor-
 de peccati repurgata, possis ad meum introitum perpetua claritate gaudere. Dicit

s. Augusti.
 Cap. I.
 Narcissus
 Episcopus
 venit Au-
 gustam.

Ante cibum
 orat more
 Christiano.

Afra se pec-
 caricem
 fateetur.
 Luc. 7.

ei Afra: Quæ plura admisi flagitia, quàm sint capilli capitis mei, qua ratione à tot pos-
sim sordibus expiari? Episcopus Narcissus respondit: Tantummodò crede & bap-
tizare, & salua eris.

Cap. 2.

Tota nocte
orat cū suo
Diacono
Episcopus.

Tum Afra aduocat puellas suas, dicitque eis: Hic homo, qui ad nos uenit, Chri-
stianorum Episcopus est, & dixit mihi: Si credideris, & baptizatus fueris, ab omni po-
tes emundari peccato. Ecquid uobis uidetur? Responderunt Digna, Eunomia & Eu-
tropa: Tu domina nostra es, & sicut te sectata sumus ad expetenda inquinamenta
facinorum, ita etiam sequemur ad impetrandam peccatorum veniam. Tu caput no-
strum es: quocumque se transfert caput, eò necesse est membra sequi. Dum hæc inter
& psallendo transegit: fecit idem Afra cum puellis & sodalibus suis. Manè, sole orto,
Afra à satellitibus Iudicis, his uerbis compellatur: Vbi sunt uiri, qui nocte ad te uene-
runt? Illa respondit: Amatores mei fuere, abiēruntque sacrificatum. Id illi audientes,
putarunt eos ad templum se contulisse, sicque discesserunt. Mansit tamen vnus ex il-
lis, isque dixit Afræ: Ego noui Christianos eos esse. semper enim frontes suas confi-
gnabant Cruce, in qua Christus eorum passus est. Dicit ei Afra: Itane ad scortum illi
ingressuri erant, si Christiani fuissent? Ad me non ueniunt, nisi similes mei. Abijt ille,
& renunciauit Iudicis omnia, quæ dixerat Afra. Porro Afra cum abscondisset Sanctos
Dei in domo sua, abiijt ad matrem suam Hilariam, dixitque ei: Episcopus Christiano-
rum uenit ad me, nesciens quò se conferret. Tota nocte expandens manus suas ad
Deum suum, & psallens ei, nos vnà secum uoluit orare. Sub pullorum cantum autem
extincta est candelæ, & ego properabam ut eam accenderem, sed non potui. Dixit ve-
rò ad me Diaconus eius: Noli expetere lumen, quod extinguere potest: uidebis modò
lux cælitus
lapla, diu
moratur in
ædib⁹ Afræ.
lucem, quæ extinguere non possit. Et dixi Episcopus: Veni lux mea cælitus: ostende fa-
ciem tuam, & salui erimus. Mox apparuit fulgur è celo, ut solet ad tonitrua, perman-
sitque lux illa, donèc aurora prodiret. Cumque ille suas absoluisset preces, iussit
nos dicere, Amen: sicque sensim se subduxit splendor ille ab oculis nostris: dixitque
ego ad eum: Magna te iniuria affecisti domine, quòd ad me diuertisti. sum enim pec-
catrix, & impura nimis. Ille respondit: Quòd meminit Dominus meus, illuc ingressus
sum.

Cap. 3.

Cõfert se ad
ædes Hila-
riæ S. Nar-
cissus.

Deindè manè circa tertiam horam prodiderunt se mihi quidam, qui ante lucem
insidias tetenderant, ut exeuntes è domo mea cõprehenderent & necarent. Sed cum
non prodirent, dixerunt mihi, ut eos producerem Iudici sistendos. Ego uerò sub limo
abscondi eos, sed timeo mater, nè impij carnifices scrutentur locum illum, & com-
prehensos trahant ad supplicia. Si iubes domina mater, eos huc ad te adducam. Pro-
misi enim mihi Episcopus, quòd me uelit efficere Christianam, & ita omnia peccata
mea in baptismo expiatum iri. His auditis, exhilarata est Hilaria, aitque: Præstet mihi
Christianorum Deus, ut hæc mihi salus obtingat, ut per Episcopum illum anima mea
à peccatorum sordibus repurgetur, baptisimi sacramentum adepra. Afra dixit: Ego
noctè eum mittam huc ad te. Respondit Hilaria: Fac quod dicis filia: quòd si ille no-
lit, roga eum. Vesperè orauit Narcissum Afra, ut ad matris suæ domum se transferret.
Fecit ille libentissimè: cumque eò uenisset, ingens illic gaudium exiit & compunctio
cordium, Hilaria diu admodum sancti Episcopi pedes tenente atque dicente: Obse-
cro te domine, ut cures me mundari à peccatis meis. Cui sic respondit S. Narcissus:
Beata est fides tua, quæ antè etiam, quàm audires uerbum Dei, credidisti, ipsamque
veritatem Dei, quam per uerba prædicationis uix cognoscunt homines, in tua men-
te fundasti. Atque idcirco, quia uideo uos esse capaces uerbi Dei, hodierna die simul
ieiunare incipite, ut septimana una ieiunij & precibus vacantes, puro corde audire
possitis uerba uitæ æternæ, quæ uestris animabus salutem asserant sempiternam. Eo
ieiunio exacto, die octauo expiabimini à cunctis peccatis & sceleribus uestris: & tunc
eritis instar infantium, omnis peccati prorsus expertes. Dicit ei Hilaria: Si iubes, dici-
mus quid coluerimus: tu uerò profligato errore nostro, doce quid porro colere de-
beamus. Sanctus Narcissus Episcopus ait: Ità nimirum constabit posse te suscipere,
quod colere debeas, si prius exponas, quid hæcenus colueris. Dic igitur cultum tuum,
& confitere Domino iniquitatem tuam.

Cap. 4.
Imputissi-
mæ Veneris
cultus im-
puru.

Hilaria dixit: Parentes mei Cyprij fuere, atque inde huc uenerunt cum sacris Ve-
neris. Venus autem coli non potest, nisi ab illis foeminis, quæ se scortationi dent. Ea
causa ego filiam meam sacris Veneris dicaui, & tanquam dea Veneri seruituram, &
de

de opere meretricio gratam ei futuram, in lupanari eam volui manere, ita mihi persuadens, propitiam mihi fore Venerem, si filiam meam factis eius operibus occupassem. Nam quo plures sibi amatores conciliare potest mulier Veneri seruiens, eo gratiorem eam esse Veneri sacerdotes eius affirmant. Audiens haec vir Dei Narcissus, ingemuit, & fundens lachrymas, dixit ad Diaconum suum: Surge frater, ploremus talem cultum: rogemus Dominum, ut ubi abundavit iniquitas, superabundet & gratia. Cumque pariter orassent Episcopus & Diaconus, & lachrymas ad Dominum fudissent, apparuit Aethiops quidam, coruo nigror, nudus & horridus, lepra sanie toto corpore scatens. Is cum magno quodam mugitu ait: O sancte Narcisse Episcope, quid tibi rei apud mihi addictas, apud ancillas meas, quae in meo semper seruitio fuerunt? Deus tuus mundas animas & pura corpora amat, & sacrificia impolluta diligit. Haec vero meae sunt, nec alterius esse possunt. Vbi castitas regnat, illuc ego non intro. Vbi munditia & castitatis spiritus adest, illic locum ego non inuenio. Tu vero quid hic aucuparis, ubi nullus castitati & munditiae locus est? Cur huc ingredi voluisti, ubi inquinata sunt corpora, & animi polluti?

Sanctus Narcissus, edito signo Crucis, dixit ad daemone[m]: Praecipio tibi, immunde spiritus, per nomen Domini mei Iesu Christi, ut respondeas mihi ad ea, quae sciscitatus ero. Dic mihi damnate, scis Christum Deum ac Dominum meum, Nazarenum, natum ex virgine, baptizatum, a ieiunio tentatum, proditum, comprehensum, flagellatum, coespum, spinis coronatum, irrisum, ligatum, Cruci affixum, felle & aceto potatum, vulneratum, mortuum, sepultum, tertia die surrexisse a mortuis? Respondit daemon: Optime sane omnia haec noui, atque vti nescire licuisset. Nam ab ea hora, qua crucifixus est princeps vester Christus Iesus Nazarenus, princeps noster ab illo aufugit, & in templo Dei se abscondit: sed cum velum templi scinderetur, timuit, ferre non sustinens virtutem ipsum persequentis: cuius virtute etiam saxa scindebantur, & monumenta aperta sunt, & qui tum surrexerunt, viderunt principem nostrum a Crucifixo teneri, & catenis igneis colligari. Sanctus Narcissus ait: Quod est nomen principis vestri? Daemon respondit: Satan vocatur. Sanctus Narcissus dixit: Ecquid peccauit Dominus noster Iesus Christus, ut tanta pateretur? Daemon respondit: Nunquam peccauit, nec inuentus est dolus in ore eius.

Sanctus Narcissus ait: Si ergo nunquam peccauit, cur tanta perpeffus est? Daemon respondit: Non pro suis peccatis passus est, sed pro alienis. Sanctus Narcissus dixit: Ex ore tuo condemnaberis immunde spiritus. Cum enim scias Dominum Iesum non ob sua, sed aliena demerita passum & occisum, recede ab his foeminis. Nam & pro ijs passus est, quae ad eius fidem & gratiam confugerunt. Daemon ait: Lex verat rem alienam tollere. Tu igitur, qui sanctus & iustus es, cur res meas tibi vsurpas? Cur mihi aufers animas, quas multo tempore lucratus sum? Immo non eas solas habui, sed earum opera multos alios in meam seruitutem redegi. Sanctus Narcissus eum increpans, dixit: Fur & latro ab initio tu es, damnate & inueterate: qui etiam has animas a Deo creatore suo separasti. Ego te modo furem teneo, & creatori suam restituo creaturam. Respondit daemon: Et ego creatura eius sum: me quoque illi restitue. Sanctus Episcopus ait: Tu ipse ore tuo confessus es, Christum ob peccata hominum passum esse. Quod si ille sic propter daemone[m] flagitia perpeffus esset, ut est propter hominum peccata, equidem te illi restituerem. At nunc quando ita pro hominum iniquitatibus passus est, ut principem vestrum religarit, tu abi ad principem tuum. Tum daemon lachrymabundus ait ad eum: Vtere hac in me clementia, ut vel vnam animam ex his permittas potestati meae: alioqui non ero ausus redire vacuus ad principem meum. S. Episcopus dixit: Si animam vnam dedero tibi, quid ea facies? Respondit daemon: Ego interficiam eam, & mihi vendicabo. Sanctus Narcissus ait: Manet prima luce diei ego tibi faciam hanc potestatem, ut id facias. Daemon dixit: Dic mihi in veritate coram Deo tuo, daturum te mihi animam in corpore manentem, quam ego mihi lucrari queam. Sanctus Narcissus ait: In veritate promitto tibi coram Deo meo, daturum me tibi animam in corpore degentem, animam manducantis & bibentis, concoquentis, dormientis, vigilantis. Daemon dixit: Iube me hic manere hac nocte. S. Episcopus ait: Si potes nobiscum manere, manet hic. Daemon dixit: Si non extenderis manus in caelum, psallens Deo tuo, potero hic manere. Sanctus Episcopus ait: Nunquam tibi bene sit, spiritus immunde. Non ego duntaxat, sed & isti omnes mecum tota nocte Domino Deo omnipotenti flectent

genua, & laudes ei indefessas perfoluent, fundentes lachrymas & preces pro criminibus suis. Tunc demon dira vocis ululatum teterrimum emittens, nusquam comparuit.

Cap. 7.

Post eius recessum sanctus Episcopus iussit ieiunantes foeminas reficere corpora sua, Afram & Hilariam matrem, cum puellis suis. Illae verò trementes propter ea, quae viderant & audierant, cum profusis lachrymis humi prostratae, à Domino auxilium postulabant. Eas verò sanctus Episcopus precibus & admonitionibus suis egregie confortauit, cum Felice Diacono nihil alimoniae sumens, sed tota nocte in ieiunio, psalmodia & oratione perseuerans, sciens se denud cum damone manè luctaturum. Orto sole, adest demon, horribiliter clamans & dicens: Memor esto sancte Episcopi iuramenti, quod coram Deo praestitisti, & da mihi animam, cuius corpus occidam, & eam mihi vendicem. Sanctus Narcissus ait: Et tu iura mihi in nomine Domini mei, te illico perempturum eum, quem tibi permisero: ita ut si id non feceris, Deus te iubeat ire in abyssum. Demon dixit: Per eum, qui nos cum principe nostro vicit: si non statim interfecero, quem mihi dederis, iubeat me repente abire in abyssum. Sanctus Narcissus ait: Ito igitur ad fontem, qui est in Iulij Alpibus, ex quo nemo potest potare aquam, non homo, non pecus, non fera vlla, quod draco ingens illic maneat, à cuius flatu omnes, qui ad fontem accedunt, moriuntur. Eum ergo draconem interfice, & animam eius vendica tibi. Demon exclamauit: O mendacem Episcopum. Animas, quas longo tempore hic possedi, vi abstulit, & ab hac mea habitatione me expulit: tum praeterea iuramento me constrinxit, ut occidam amicum draconem, qui tam multos interfecit. Et nisi id faciam, eundem est in abyssum. Tandem post ululatum & mugitum teterrimum demon abiit, & occidit draconem: fonsque ille liberatus est, & usque in praesentem diem manat purus & mundus in usum omnium illic degentium.

Egregie illudit demoni S. Narcissus.

Cap. 8.

Per multos autem dies beatus Narcissus verbum Dei docuit Augustae, & complures ethnicos in domo Hilariae conuertit ad Dominum, qui clam ad eum veniebant praetimore persecutorum. Baptizata autem est Hilaria cum Afra filia sua & puellis eius Digna, Eunomia, & Eutropia, & cum omni cognatione sua, cunctisque amicis suis: & sanctus Narcissus domum Hilariae mutauit in ecclesiam, dedicans eam in honorem sancti Saluatoris, & sanctae Mariae matris eius. Collectaque illic ecclesia fidelium, ordinauit eis Episcopum Dionysium, auunculum Afrae, qui postea multas animas lucratus est Christo, & ibidem martyrio coronatus est. Sanctus verò Narcissus Episcopus, primus gentis illius Apostolus, rebus omnibus perfectis & bene constitutis, quae Dei erant, post nouem menses in Hispaniam redijt ad ciuitatem Gerundam: in qua multum populum triumphum mensium spatio Domino acquisiuit, & ita demum ad martyrij palmam, cum sancto Diacono suo Felice, feliciter peruenit. Cuius passionis & agonis seriem proprio libello describendam, hic praetermittimus: porro fructum doctrinae eius in Afra & consodalibus eius, Deo annuente, prout possumus, explicandam suscipimus.

Multos gentiles conuertit.

Dionysius Episcopus Augustanus ordinatur.

S. Narcissus & Felix obtinent martyrium.

Cap. 9.

Sauebat Augustae atrocissima Christianorum persecutio, & omnes vnus Dei cultores pro Christi nomine varijs supplicijs afflicti, ad sacrificia trahebantur. Tum verò etiam Afra, quae iam publice propter meretricias adiones nota erat, à persecutoribus comprehensa est: cumque esset oblata iudici, ab illo agnita, sic compellata est: Dic mihi Afra, quidnam rei accidit tibi, ut post habitis sacris Veneris, in nouam superstitionem te sinas abduci? Cur non potius sacrificas, quam me iubente in tormentis deficias? Consultius sanè tibi fuerit cum honore viuere, quam cum magna ignominia interfici. Afra respondit: Sufficiunt mihi peccata mea, quae perpetravi, ignorans Deum. Itaque quod tu me iubes facere, id ego nunquam factura sum. Gaius iudex dixit: Accede ad Capitolium, & sacrificia. Afra respondit: Capitolium meum Christus est, qui mihi ob oculos versatur, cui quoridie peccata & crimina mea confiteor. Et quia indigna sum, ut ei sacrificium immaculatum offeram, me ipsam, licet peccatricem, pro eius nomine cupio sacrificare, ut corpus, per quod peccaui, dum poenae luit, abluatur. Iudex dixit: Scio meretricem te esse, & idcirco longè alienam à sacrificio Christianorum. Afra respondit: Dominus meus Iesus Christus dixit se propter peccatores descendisse à caelis: & cum peccatoribus & publicanis ea causa comedit & bibit, ut eius misericordiam nemo desperaret. Euangelia quoque eius testantur peccatricem mulierem lachrymis rigasse pedes eius, & impetrasse veniam: mulierem

Matth. 9.

Luc. 7.

in ad.

in adulterio deprehensam, dimissam ab eo esse, ita tamen, ut deinceps non peccaret. Quidni igitur & ego peccatrix sperem per eius misericordiam posse me salutem adipisci? Iudex dixit: Sacrifica, ut te ament amatores tui, uti haecenus semper, & multa tibi ab illis pecunia adferantur. Afra respondit: Pecunias execrabiles posthac nunquam accipiam. Nam & quas habui, iam expendi, & Deo votum nuncupavi, nunquam me tales habere velle. non enim possunt salua haberi conscientia. Ego, inquam, pro amore Domini mei Iesu Christi omnia, quae habui & male acquiseram, in pauperes distribui: & aliquot etiam fratres meos Christianos nolentes accipere, rogavi ut dignarentur accipere, & pro peccatis meis Deo preces offerre. Si ergo ea, quae habui, abieci: qua potest ratione fieri, ut iterum cupiam ea consequi, quae nemo sine peccato potest habere? Iudex dixit: Christus te se indignam censet. frustra ergo colis eum, qui te non agnoscit suam. Meretrix enim dici Christiana nequaquam potest.

Afra respondit: Christiana quidem ego dici non mereor: sed misericordia Dei, quae non pro merito meo, sed pro pietate sua iudicat de me, ad hoc nomen me admisit. Gaius iudex dixit: Unde nosti, nomen isthuc calitatis tibi obtigisse? Afra respondit: Ex hoc ego intelligo me non esse proiectam a facie Dei, cuius nomen accepi, quod ad gloriosam sancti nominis eius confessionem permittor accedere, per quam me credo omnium scelerum meorum veniam consecuturam. Iudex Gaius dixit: Haec nugae sunt: potius sacrifica dijs, per quos salutem consequaris. Afra respondit: Salus mea Christus est, qui in Cruce pendens, latroni confitenti paradisum promisit.

Iudex Gaius dixit: Posthabitis sermocinationibus istis, sacrifica dijs. Quod si non feceris, in conspectu amatorum tuorum, qui tecum turpiter vixerunt, catomis caedi te iubebo. Afra respondit: Me pudore nihil afficit, nisi peccata mea. Iudex dixit: Me ipsum iniuria afficio, quod tot horis tecum certo. Itaque si non sacrificaueris, occideris. Afra respondit: Hoc est, quod cupidè peropto, si tamen merear, per hanc confessionem ad requiem pertingere sempiternam. Iudex ait: Sacrifica, ut dixi: alioquin te iubebo torqueri, & sic viam conremari. Afra respondit: Corpus meum, per quod peccaui, multis subdatur poenis, prout impiè gessi. Animam autem meam nunquam patiar daemoneum sacrificijs inquinari. Tunc iudex impiissimus dictavit sententiam hanc: Afram publicam meretricem, quae se Christianam profitetur, nec vult cum sacrificijs deorum quicquam habere commercij, viam incendi mandamus. Mox rapta est a ministris, & ducta in insulam fluuij, quem Licum vocant, ibique expoliata, ad palum religata est. Illa verò sursum erectis luminibus, cum lachrymis sic precabatur: Domine Iesu Christe, verè omnipotens Deus, qui non venisti vocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam: cuius promissio verax est & manifesta, qua tu dignatus es dicere: Quacunque hora conuersus fuerit peccator ab iniquitatibus suis, non te memorem fore peccatorum eius: accipe nunc passionis meae poenitentiam, & per hunc ignem temporalem, qui corpori meo paratus est, ab illo me libera igne aeterno, qui animas & corpora exuret.

His dictis, vndique circa illam sarmenta congesta sunt, & supposito igni, vox eius modi ab eius ore audita est: Gratias ago tibi Domine Iesu Christe, qui me dignatus es pro tuo nomine hostiam habere. Tibi Domine, qui pro toto mundo solus oblatus es in Cruce, iustus pro iniustis, bonus pro malis, benedictus pro maledictis, suavis pro amaris, mundus a peccato pro peccatoribus vniuersis: offero me ipsam in sacrificium, qui cum Patre tuo & sancto Spiritu regnas in secula seculorum.

Haec dicens, reddidit spiritum. Stabant autem iuxta ripam fluminis Digna, Eunomia & Eutropia, ancillae beatae Afrae, quae simul cum illa impure vixerant, & vna cum illa baptizatae erant a sancto Narcisso Episcopo. Haec rogabant milites e nauicula, qua transfuecti erant in insulam, descendentes, ut ipsas eò traderent, vbi dominam earum ex iudicis decreto morte multarent. Quod cum esset factum, inuenerunt corpus sanctae martyris integrum. Puer ergo, qui cum eis erat, transfatauit, & indicauit Hilariam matrem eius, corpus illius ab igne mansisse illaefum. Illa verò nocte venit cum sacerdotibus Dei, & tulit corpus eius, & posuit secundo milliario ab Augusta in memoria, quam sibi suisque construxerat.

His ita gestis, nunciatum est iudici Gaio, Christianas feminas cum sacerdotibus rapuisse corpus beatae Afrae, & apud ipsas humatum, vigiliarum excubijs prosequi, & solenniter excolere. Confestim ille mittit milites ad locum illum, iubens ut meretrices illas comprehendant: & si obtemperent, cum honore eas ad se perducant, accepturas.

Ionan. 8.

Afra omnia
sua dat pau-
peribus.Attēde hu-
millem S.
Afra con-
fessionem.

Luc. 23.

Cap. 10.

Iubetur vi-
ua ignibus
concremari.

Matth. 9.

Ezech. 13.

Cap. 11.

Cap. 12.

Orās emif-
tit spiritus.Corpus eius
nihil laesit
ignis.
* noctū

Cap. 13.

pruras ab ipso amplissima munera. Sin verò in sententia sint pertinaces, nec vlla ratione velint in sacrificia consentire, locum illum cremijs impleant, & eas illic includat, sicque admoto igne simul omnes concrement, nè qua possit effugere. Abeunt ad illas milites, agunt primum blanditijs, mox terroribus pulsant. Sed vbi conspiciunt ab omnibus Iudicis præcepta contemni, complent locum sarmentis, sceno, aridis spinis, clauso que extrinsecus ostio, & igne subiecto, recedunt. Ita factum est, vt simul beatae mulieres Hilaria, Digna, Eunomia & Eutropia, martyrij coronam sexto à passione beatae Afræ die, perciperent, & quæ pariter in Christum crediderant, simul ad illum cum palma martyrij peruenirent: Ipso præstante, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

Eius tres ancilla & mater comburantur.

GESTA QVÆDAM S. OSWALDI REGIS
ANGLORVM, AVTHORE VENERABILI BEDA
presbytero lib. 3. *Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum.*

Augusti 5.
Ex cap. 1.

Nota penam regum apostatarum.

Ex cap. 2.
Signum S. Crucis erigit Oswaldus rex.

INTERFECTO in pugna Eduino, suscepit pro illo regnum Deirorū (de qua prouincia ille generis profapia & primordia regni habuerat) filius patru eius Elfrici, vocabulo Ofrichus, qui ad prædicationem Paulini, fidei erat sacramentis imbutus. Porro regnum Berniciorum (Nam in has duas prouincias gens Nord Humbroꝝ antiquitus diuisa erat) suscepit filius Edelfridi, qui de illa prouincia generis & regni originem duxerat, nomine Eanfridus. Siquidem tempore toto, quo regnauit Eduinus, filij præfati regis Edelfridi, qui ante eum regnauerat, cum magna nobilitate iuuentute apud Scotos siue Pictos exulabant: ibique ad doctrinam Scotorum catechizati, & baptismatis gratia sunt recreati. Qui vt mortuo Rege inimico, in patriam sunt redire permisi, accepit primus eorū, quem diximus, Ofrichus regnum Deirorum: secundus verò Eanfridus regnum Berniciorum: qui vterque Rex, vt terreni regni infulas sortitus est, ita sacramenta regni celestis, quibus initiatus erat, anathematizatio perdidit, ac se pifcis idololatriæ fordibus polluendum perdendum que restituit. Nec mora: vtrunque Rex Britonum Cedualla impia manu, sed iusta ultione, peremit. Et primò quidem proxima æstate Ofrichum, dum se in oppidi municipio temerariè obsidisset, erumpes subito cum suis omnibus, imparatum cum toto exercitu deleuit. Deindè cum anno integro prouincias Nord Humbroꝝ, non vt Rex victor possideret, sed quasi tyrānus sauiens disperderet, ac Tragica cæde dilaceraret, Eanfridum incōsultè ad se cum duodecim electis militibus postulandæ pacis gratia venientem, simili sorte damnauit. Infustus ille annus & omnibus bonis exosus vsque hodiè permanet, tam propter apostasiam Regum Anglorum, qui fidei sacramentis se exuerant, quam propter vesanam Britonici Regis tyrannidem. Vnde cunctis placuit Regum tempora computantibus, vt ablata de medio Regum perfidorum memoria, idem annus, sequentis Regis, id est, Oswaldi viri Deo dilecti, regno assignaretur. Quo post occisionem fratris Eanfridi superueniente cum paruo exercitu, sed fide Christi munito, infandus Britonum dux cum immensis illis copijs, quibus nihil resistere posse iactabat, interemptus est in loco, qui lingua Anglorum Denises burna, id est, riuus Denisi vocatur.

Ostenditur autem vsque hodiè, & in magna veneratione habetur locus ille, vbi venturus ad hanc pugnam Oswaldus, signum sanctæ Crucis erexit, ac flexis genibus Deum deprecatus est, vt in tanta rerum necessitate suis cultoribus celestis succurreret auxilio. Denique fertur, quia facta citato opere Cruce, ac fouea præparata, in qua statui deberet, ipse fide feruens hanc arripuerit, ac foueæ imposuerit, atque vtraque manu erectam tenuerit, donèc aggesto à militibus puluere, terra figeretur: & hoc facto, elata in altum voce, cuncto exercitui proclamauerit: Flestemus omnes genua, & Deum omnipotentem ac verum in communi deprecemur, vti nos ab hoste superbo & feroce sua miseratione defendat, scit enim ipse, quia iusta pro salute gentis nostræ bella suscepimus. Fecerunt omnes, vt iusserat. Et sic, incipiente diluculo, in hostem progressi, iuxta meritum suæ fidei victoria potiri sunt. In cuius loco orationis, innumera virtutes sanitarum noscuntur esse patrata, ad indicium videlicet ac memoriam